

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Vanhustyön koulutusohjelma

Helena Lukkarinen

VANHUSTEN PALVELU- JA PÄIVÄKESKUKSIEN ASIAKKAIDEN JA TYÖN-
TEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ SPR:N JÄRJESTÄMÄSTÄ VIRIKETOIMINNAS-
TA KUUSANKOSKELLA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Vanhustyön koulutusohjelma

HELENA LUKKARINEN

Vanhusten palvelu- ja päiväkeskuksien asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä SPR:n järjestämästä viriketoiminnasta Kuusankoskella

Opinnäytetyö

33 sivua + 10 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Anna-Kaarina Anttolainen

Toimeksiantaja

Suomen Punainen Risti, Kuusankosken osasto,
Ystäväpalvelu

Huhtikuu 2012

Avainsanat

vanhukset, vapaaehtoistyö, viriketoiminta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhusten palvelu- ja päiväkeskusten asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä Suomen Punaisen Ristin Kuusankosken osaston Ystäväpalvelun järjestämästä viriketoiminnasta. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää yhteistyötahojen kanssa hyvät toimintatavat viriketoimintaan.

Teoriaosuus koostui elämys- ja sosiaalipedagogiikasta, sosiokulttuurisesta innostamisesta ja viriketoimintaan liittyvistä luvuista. Opinnäytetyössä käytettiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Aineisto kerättiin haastattelemalla ja kyselylomakkeen avulla. Mäkikylän ja Kettumäen palvelukeskuksista sekä Päiväkeskus Tempostista ja Kohtaamispaikka Ketunpesästä valittiin työntekijöiden harkinnanvaraisella otannalla mukaan yhteensä 30 asiakasta. Tutkimukseen osallistui kolme työntekijää. Kyselyn tulokset analysoitiin Microsoft Office Excel -ohjelmalla ja kirjoitus-työ tehtiin Microsoft Office Word -ohjelmalla. Tilastollisina tunnuslukuina käytettiin yksittäisten muuttujien frekvenssijakaumia.

Tulosten mukaan viriketoiminnalla on tärkeä merkitys vanhuksille toimintakyvyn ja henkisten voimavarojen ylläpitäjänä. Vanhuksille innostavimmat viriketoiminnan muodot ovat tämän tutkimuksen mukaan retket, liikunta ja ulkoilu, erilaiset musiikki-, muistelu- ja keskustelutuokiot. Viriketoiminnan tulee innostaa toimintaan, tuottaa hyvää mieltä ja vähentää yksinäisyyttä. Vapaaehtoisten tuottama viriketoiminta on edullista, ja se tuo vaihtelua arkeen.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care, Elderly Care

HELENA LUKKARINEN

Improvement of stimulating activity organized by
voluntary workers in nursing homes

Bachelor's Thesis

33 pages + 10 pages of appendices

Supervisor

Anna-Kaarina Anttolainen, lecturer

Commissioned by

The Finnish Red Cross, Social care

April 2012

Keywords

elderly people, voluntary work, stimulating
activities

The purpose of the thesis was to determine expectations for stimulating activities in nursing homes and figure out proper procedures between different parties.

Theories of experience and social pedagogy, sociocultural inspiration and stimulating activities were used as the bases for the thesis. The research material was gathered by interviewing the personnel and clients and with a questionnaire. The final analysis was made using both quantitative and qualitative methods of analysis.

The research results indicate that as a preventative activity the stimulus has great importance for elderly people. These kinds of activities increase cheerfulness and joy of living, improve social behavior, and reduce feeling of loneliness. Affordable stimulating activities created by volunteers bring regular change of pace to the everyday life of elderly people.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	7
	2.1 Vanhusten viriketoimintaan innostaminen	7
	2.2 Voimavarat ja toimintakykyisyys	9
	2.3 Kunnan ja vapaaehtoistoiminnan yhteistyö	11
	2.4 Aiemmat tutkimukset	11
	2.5 Suomen Punainen Risti	12
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
	4.1 Kohderyhmät ja otanta	14
	4.2 Tutkimusmenetelmät ja kyselylomakkeen laadinta	15
	4.3 Aineiston keruu	16
	4.4 Aineiston analyysi	17
	4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus	17
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
	5.1 Asiakkaiden taustatiedot	18
	5.2 Asiakkaita innostava vapaaehtoisten järjestämä viriketoiminta	19
	5.3 Asiakkaiden osallistumishalukkuus maksullisiin tapahtumiin	22
	5.4 Työntekijöiden näkemykset viriketoiminnasta	22
6	POHDINTA	23
	6.1 Tulosten pohdinta	23
	6.2 Kehittämisaalueet	25
	6.3 Prosessin pohdinta	27
	6.4 Oman oppimisen pohdinta	28
7	LÄHTEET	30

LIITTEET

Liite 1. Asiakkaiden kyselylomake

Liite 2. Henkilökunnan taustatieto kyselylomake

Liite 3. Kouvola kaupungin tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Suomen kasvava hyvinvointi on muuttanut vanhusten hoito- ja palvelutarjontaa. Nykyisin vanhusten palvelukeskuksiin valikoituu entistä enemmän heikkokuntoisia asiakkaita. Kuntien vastuu palvelujen järjestämisestä keskittyy ihmisen perustarpeiden hoitamiseen. Kokonaisvaltainen hyvinvointi vaatii myös muuta toimintaa ja ihmiskontaktia, joita vanhusten osalta odotetaan kolmannen sektorin järjestävän. Muuttunut ikärakenne on nostanut esiin, ehkä hieman unohduksissa olleen, kaikkein vanhimpien ihmisten ikäryhmän, joka nuorempiensa lailla kaipaa mielekästä toimintaa ja yhteyttä toisiin ihmisiin.

Ikääntyminen vaikuttaa koko yhteiskunnan palvelutarpeen muutokseen ja samalla Ystäväpalvelun toimintaan. Hyvinvoinnin ylläpitämisen haasteita ovat väestön vanheneminen, yksinäisyys, turvattomuuden tunteen lisääntyminen ja syrjäytyminen. Punaisen Ristin vapaaehtoisten tarkoituksena on tukea ihmisten itsenäistä selviytymistä eri elämäntilanteissa ja lievittää ihmisten yksinäisyyttä niin kotona kuin laitoksissa. Ystävätoiminnan eri muotojen tarve kasvaa jatkuvasti, mutta avun tarpeet ylittävät toiminnan tarjonnan. (SPR 2006, 1; SPR 2011, 12–14.)

Tutkimuksen tavoitteena on löytää ne viriketoimintamuodot, jotka lähtevät vanhusten omista näkemyksistä sekä tuovat lisäarvoa palvelukeskusten päivittäistoimintaan. Ystäväpalvelulle halutaan saada toimivia viriketapahtumia vanhusten palvelu- ja päiväkeskuksiin. Tutkimuksen avulla selvitetään miten rahoituksen muutos vaikuttaa Ystäväpalvelun toimintaan, koska Kouvolan kaupunki lopetti viriketoiminnan ostopalvelusopimuksen vuoden 2011 lopussa. (Kouvolan kaupunki 2011c.)

Viriketoiminnan tavoitteena on ihmisen omakohtainen tukeminen sekä vahvistaminen kohtaamaan toisia yhteisössä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään tämän lisäksi vanhusten voimavaroja, kunnan ja vapaaehtoisten yhteistyötä sekä aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Käytän sanaa *vanhus* tutkimuksen kohteena olevien palvelu- ja päiväkeskusten asiakkaista. Tutkimuksen kohderyhmän ikäjakauma on 72–92 vuotta. Teoriaosuuden jälkeen käsittelen opinnäytetyössä käyttämiäni tutkimusmenetelmiä, tutkimustuloksia ja lopuksi on pohdinnassa tutkimuksen loppupäätelmät.

2 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKYS

2.1 Vanhusten viriketoimintaan innostaminen

Sosiaalipedagoginen toiminta on tärkeää nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa perinteisiä palvelumalleja ollaan purkamassa ja siirrytään uusiin ratkaisuihin. Tässä muutosvaiheessa ilmenee postmodernin yhteiskunnan elementit, esimerkiksi erilaisten tukiryhmien ja vapaaehtoisjärjestöjen toiminnan vakiintuminen julkisten palvelujen rinnalle. Sosiaalipedagogisen toiminnan yhtenä tehtävänä on kehittää uusia toimintamalleja ja ideoita, jotta ihmisten erilaisten tarpeiden toteuttaminen olisi mahdollista. Kasvatuksellisen gerontologian ja sosiaalisen pedagogiikan tavoitteena on luoda aktiivista, luovaa ja onnellista vanhuutta. (Mönkkönen, Nurro & Väisänen, 1999, 13; Kurki 2007a, 12.)

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa yhtenä periaatteena on ihmisen kehittymismahdollisuuksien huomioiminen siinä yhteiskunnallisessa todellisuudessa, jossa hän nyt elää. Se merkitsee oikeutta olla tietoinen itsestään, ympäristöstään, menneisyydestään ja jossain määrin myös tulevaisuudestaan. Ihmisten todellisuutta on pyritty ymmärtämään historiallisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja psyykkisten näkemysten kautta. Oletus tasapainosta muuttuu, kun yleinen epävarmuus, nopea muutosvauhti sekä moniarvoisuus ja -muotoisuus yleistyvät yhteiskunnassa. Huomion keskiöön nousevat toiminta, paikka, aika ja toimintaympäristö. Vanhuksilla on elämäntilanteista riippumatta käytettävissään aikaa, ja siinä voi olla omat ongelmansa. Aikaa ei aina osata käyttää, vaikka terveys ja muut olosuhteet ovat hyvät. Huonoissa olosuhteissa ajan ongelmat ovat vielä suuremmat. (Mönkkönen ym. 1999, 14; Kurki 2007a, 15.)

Ikääntymistä tutkitaan omana tieteenalanaan sosiaaligerontologiassa ja sitä tarkastellaan siinä yhteiskunnallisena, sosiaalisena, kulttuurisena ja kokemuksellisenä ilmiönä. Sosiaalipedagogisen gerontologian mukaan vanhuutta koskevat asiat ovat laajempia kuin sosiaaligerontologia ne määrittelee. Kurki kirjoittaa ikääntymisen olevan sukupolvien välinen ja siihen liittyvä prosessi, eikä se ole syntymäaikaan sidottu. Jokainen ihminen iästä riippumatta on yhtä ainutlaatuinen ja arvokas persoona, joka kasvaa täyteyteen vasta ollessaan yhteydessä toisiin. (Kurki 2007b, 197–198; Kurki 2007a, 32, 48,87.)

Yksilön ja yhteisön suhde on sosiaalipedagogiikan keskeisin asia. Ihmisen kasvotusten kohtaaminen on tärkeää, sillä yhteisten kokemusten jakaminen ja muistelu on olennaista viriketoiminnassa. Sosiaalipedagogisessa yhteisessä vuorovaikutuksessa dialogi on aitoa praksista, joka sisältää reflektion ja pohdinnan. Ihmisen kokemuksille ja tunteille annetaan tilaa, ja näin toiminnasta jää hienotunteinen. (Kurki 2007b, 197–198; Kurki 2007a, 32, 48,87.)

Toiminnassa luodaan ”elämykselle” puitteet, ja yksi tällainen sosiaalipedagoginen muoto on elämyspedagogiikka. Elämyksiä ei synny ulkoisten rajojen rikkomisella, vaan ne ovat jokaisesta ihmisestä itsestään sekä ryhmästä lähteviä kokemuksia. Niitä voi hankkia missä tahansa toimintaympäristössä ja arkisissa toiminnoissa. Vanhuksille toisten tekemisen seuraaminen voi antaa kokemuksen aktiivisesta tekemisestä. Vanhus voi olla mukana tapahtumassa ensin tarkkailijana ja tulla mukaan aktiivisesti, kun hän on siihen valmis. (Mönkkönen ym. 1999, 45; Pikkarainen 2007, 108; Airila 2002, 35.)

Millaisessa ympäristössä vanhuksat kokevat virkistyvänsä? Pikkarainen (2007, 58) esittää, että ekopsykologian mukaan ihmisen luontainen suhde luontoon ei koskaan katkea, mutta se voi ohentua aiheuttaen terveydellisiä riskejä. Hänen mukaansa ohentunut luontosuhde näkyy myös ikääntyneiden luontokokemuksen huomiotta jättämisellä ja vähättelyllä. Vierailut puutarhassa tai luontokuvien katseleminen ovat vanhukselle erittäin tärkeitä, koska luontokokemus virkistää ja lievittää stressiä. Luonnon virkistävät vaikutukset syntyvät itse luonnosta saatavien kokemusten tai siellä harjoitetun toiminnan, kuten liikunnan kautta. Viherympäristö voi tarjota liikkujalle kyvyn hallita tunteitaan. Vanhuksella saattaa olla vähän voimavaroja kohdata toisia ihmisiä, mutta luonto ei aseta vaatimuksia, se vain toimii elvyttävänä kokemuksena.

Leena Kurjen (2007a, 70) mukaan sosiokulttuurinen innostaminen herkistää ja motivoi lähtemään liikkeelle. Motivointi ja innostaminen liittyvät sosiaalipedagogiikkaan läheisesti ja sen pyrkimyksenä on, että ihminen osallistuu oman elämänsä rakentamiseen aktiivisesti. Osallistuminen on innostamisen perusta. Aluksi suunnitellaan osallistumisen prosesseja ja herätellään ihmisten aloitteellisuutta ja vastuullisuutta. Seuraavaksi vahvistetaan sosiaalisia verkostoja ja rohkaistaan ihmisiä liittymään eri tavoin yhteen. Parhaimmillaan ohjattu toiminta ja yhteiset tilaisuudet antavat hyvän elämän kokemuksia ja yhteen kuuluvaisuutta.

Vapaaehtoisten innoittamisen alueena on tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka ovat jo olemassa, vaikka ne olisivat heikot ja tiedostamattomat. Ammattilaisen toimissa innoittajana on hänen tavoitteensa herättää henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole. Kaikessa innostamisessa herätetään yksilöiden ja ryhmien toimintakykyä osallistua sosiaaliseen ja kulttuuriseen toimintaan. (Kurki 2000, 23.)

2.2 Voimavarat ja toimintakykyisyys

Vanhusten viriketoimintaan lähtemisen este ei ole ikä vaan toimintakykyisyys. Ikääntymisen mukana tuleva toimintakyvyn heikkeneminen ajoittuu yleensä 75–80 vuoden ikään. Toimintakykyisyydellä tarkoitetaan vanhuksen selviytymistä arkielämän päivittäisistä toiminnoista ja mahdollisuudesta elää täysipainoista elämää sekä toteuttaa odotuksiaan ja toiveitaan. Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ovat vahvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Nämä eri toimintakykyisyysalueet määrittävät ihmisen voimavarat, ja ikääntymisen myötä näiden eri toimintakykyisyysalueiden toimivuus pitää yllä heidän hyvää elämänlaatua. (Airila 2002, 6; Lyyra 2007, 21; Heikkinen 2008, 460.)

Fyysisten taitojen harjoittamiselle ei ole yläikärajaa, ja taidot vain paranevat fyysisen aktiivisuuden lisääntyessä. Käsityöt, hengellinen toiminta ja lukeminen ovat muun muassa aktiviteetteja, joihin voimavarat vielä riittävät. Vanhuksien kanssa viriketoimintaa voi laajentaa muistelemalla, puhumalla tai erilaisten esineiden katsomisella ja koskettamisella. Kannustava ilmapiiri antaa vanhukselle tunteen osallistumisesta ja auttaa häntä luottamaan omiin kykyihinsä. (Pikkarainen 2007, 108–109; Karvinen & Oikarinen 2001, 10.)

Vanhusten viriketoimintojen paikat supistuvat ja niukkenevat asteittain toimintakyvyn heikentyessä. Ympäristön tulee olla selkeä ja mielenkiintoinen kaikissa elämänvaiheissa, jotta se innostaa toimintaan, vaikka kotina olisi enää vuode. Ulkona liikkumisen loppuminen ennustaa muiden ongelmien lisääntymistä. Tästä syystä vanhukset tarvitsevat erityisesti säännölliseen ulkona liikkumiseen kannustavaa tukea ja auttajia, jotta heidän toimintakykyisyytensä säilyisi pitkään. (Pikkarainen 2007, 62; Säpyskä-Nordberg, Starck, Kalmari & Karvinen 2010, 61.)

Airilan (2002, 6–9) mukaan monipuolinen viriketoiminta vaikuttaa positiivisesti taidolliseen toimintakykyyn muun muassa muistiin, oppimiseen, mielialaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Osallistava ja älyllinen toiminta tukee psyykkistä toimintakykyä, sekä tarjoaa elämälle merkitystä ja sisältöä. Vanhusten itsensä arvostus ja tarpeelliseksi kokemisen tunne antaa voimia sekä motivaatiota omasta elämästään huolehtimiseen. Itsetunto ja -arvostus auttavat sopeutumaan stressaaviin tilanteisiin ja ehkäisevät masennusta. Harrastusten ja arvojen jakaminen sekä yhteinen toiminta samanikäisten kanssa tyydyttävät yhteenkuuluvuuden tarpeita. Vanhusten saama arvostus on tärkeää heidän hyvinvointinsa kannalta. (Tiilikainen & Lyyra 2007, 71.)

Ryhmään kuuluminen ja toimintaan osallistuminen tyydyttää läheisyyden, rakkauden ja turvallisuuden tarpeita. Kaikki vanhukset eivät halua osallistua ryhmätoimintaan tai se ei ole mahdollista heidän heikon kuntonsa takia. Osallistumismuodon valinta riippuu vanhuksen toiveista ja mieltymyksistä. Ryhmässä voi tavata muita ihmisiä ja kokea yhteyttä heidän kanssaan, mutta kahden keskinen tapaaminen on henkilökohtaista. Vanhusta auttaa löytämään oman paikkansa yhteisössä huomioimalla eri muodot jokaisen toiveiden mukaisesti. Ryhmä mahdollistaa arjen virkkeellisyyden ja yhdessä tekeminen on ajankulua. (Tiilikainen 2007, 156; Airila 2002, 33.)

Sosiaalinen toimintakyky on yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Sen ylläpitoon tarvitaan aina sosiaalinen verkosto, johon voi olla vuorovaikutussuhteessa. Sosiaalisen verkoston kokoon ja rakenteeseen vaikuttavat ikä, sukupuoli, siviilisääty, sosiaalinen asema, taloudellinen tila, koulutus, kulttuuri ja persoonalliset tekijät. Vanhusten verkoston koko säilyy, mutta muuttuu ikääntymisen myötä. Ihmissuhteiden menetyksiä korvataan usein uusilla ihmissuhteilla. Koulutus ja hyvä sosiaalinen asema auttavat luomaan sosiaalisia suhteita ja ylläpitämään niitä. Hyvä taloudellinen tilanne helpottaa muun muassa osallistumaan vapaa-ajan harrastuksiin. Heikko näkö ja kuulo vaikeuttavat vuorovaikutusta toisten kanssa, ja vanhukset voivat alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita näiden syiden takia. (Airila 2002, 8; Tiilikainen & Lyyra 2007, 71, 78.)

2.3 Kunnan ja vapaaehtoistoiminnan yhteistyö

Suomen perustuslain (1999/731) mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen sekä oikeus yhdenvertaisuuteen ja välttämättömään huolenpitoon. Kunnan tehtävä on huolehtia kuntalaisista ja lähimmäisyys on kunnalle huolehtimisen mahdollisuus. Sen määrälle ei ole mittaria, mutta lähimmäisyys tulee ymmärtää omakohtaisena haluna auttaa toista. Paikallinen yhteistyö, voimavarojen ja osaamisen hyödyntäminen ovat uusia vaatimuksia kuntien ja järjestöjen yhteiselle toiminnalle. Paikallinen hyvinvointipalvelujen rahoitusmalli on muuttunut siten, että valtion rooli on kaventunut ja kuntien vastuu kasvanut. Julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden suhteet ovat lähentyneet uusien toiminta- ja rahoitusmallien luomisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 33–34; Möttönen & Niemelä 2005, 55–56.)

Kouvolan kaupungin palvelustrategian 2011–2017 ja vanhuspalvelujen linjauksen mukaan vanhusten omaa aktiivisuutta tuetaan ja vahvistetaan. Vanhusten osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia tuetaan tekemällä yhteistyötä järjestöjen ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Uusien toimintatapojen käyttöönotossa kaupungilla on käytettävissä vaihtoehtoisia toimintamalleja muun muassa vapaaehtois pohjaisten toimijoiden tukeminen avustuksin. (Ikäpoliittinen Kouvolan kaupunki 2011a, 17; Kouvolan kaupunki 2011b, 35.)

Järjestön toimiessa yhteistyössä kunnan kanssa, on toiminnan valta ja vastuu sillä kunnan organisaatiolla, jossa vapaaehtoista toimintaa järjestetään. Järjestöjen päättäjäisen on oltava tietoisia pelisäännöistä ja ohjauksesta, sillä he luovuttavat osan itsemääräämisoikeudestaan tehdessään yhteistyötä kunnan kanssa. (Möttönen & Niemelä 2005, 154–155.)

2.4 Aiemmat tutkimukset

Geronomi Kaisa Karhu (2009, 2) ottaa kantaa omassa opinnäytetyössään Mäkikylän palvelukeskuksen asukkaiden toiminta- ja viriketoimintatuokioiden tarpeellisuudesta ja positiivisista vaikutuksista heidän elämäänsä. Hän havainnoi, että hoitajien innostuminen viriketoiminnan järjestämiseen asukkaille ei toiminut. Vanhusten vapaa-ajan henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen tukeminen on yhteinen haaste kunnille, omi- sille ja läheisille sekä kolmannelle sektorille.

Ritva Pihlaja (2010,1) on tutkinut tutkimuksessaan ”Kolmas sektori ja julkinen valta” kunnan ja järjestötoiminnan välistä työnjakoa. Hänen mukaansa vapaa-ajan ja harrastustoiminnan tulee olla mahdollista myös palvelu- ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Nykyisin hoitohenkilöstön resurssit eivät riitä kuin vanhusten perustarpeiden tyydyttämiseen. Kokonaisvaltainen vanhusten hyvinvointi vaatii viriketoimintaa ja ihmiskontakteja, joista palvelutaloissa asuvat vanhukset usein jäävät osattomiksi. Vapaaehtoisten toivotaan täyttävän nämä tarpeet.

Joulukuussa 2010 Kouvolan kaupunki on tehnyt asiakastyytyväisyyskyselyn tehostetun palveluasumisen yhdeksän yksikön asukkaille ja heidän omaisilleen. Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään asukkaiden kokonaisvaltaista kokemusta palveluasumisesta muun muassa tilojen mielekkyys ja yleinen viihtyvyys. Kyselyssä selvitettiin myös viriketoimintamahdollisuuksia palveluasumisen yhteydessä. Kaikkien vastausten keskiarvo oli 3,65. Asukkaille tarjottava viriketoiminta sai vastauksissa heikoimmat arvosanat, keskiarvo oli 2,87. (Kouvolan kaupunki 2010, 3.)

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tohtori Juhani Laasasen tutkimus ”Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset” kohdistui neljään vapaaehtoisjärjestöön: Mannerheimin Lastensuojeluliittoon, Suomen 4H-liittoon, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöön ja Suomen Punaiseen Ristiin. Tutkimuksen mukaan voidaan arvioida, että yksi vapaaehtoistyöhön sijoitettu euro tuottaa sijoituksen takaisin yli kuusinkertaisesti. Vapaaehtoistyön kansantaloudellinen vaikutus on yli 130 miljoonaa euroa vuodessa. (Laasanen 2011.)

2.5 Suomen Punainen Risti

Suomen Punainen Risti on vuonna 1877 perustettu vapaaehtoisjärjestö ja sen tehtävänä on auttaa eniten apua tarvitsevia. Sen toiminta perustuu Punaisen Ristin periaatteisiin, jotka ovat: inhimillisyys, riippumattomuus, tasapuolisuus, puolueettomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys. Suomen Punaisen Ristin lyhenne SPR on käytössä vain Suomessa, ja käytän tätä lyhennettä työssäni. Jäseniä on noin 92 000 ja aktiivisesti toimii noin 30 000 vapaaehtoista. Ystävinä on mukana noin 8 700 aktiivia. SPR:ssä on 533 osastoa, joissa vapaaehtoisvoimin tehty työ luo pohjan toiminnalle. (SPR 2011, 7; Vainio 2011.)

SPR:n Kuusankosken osasto on perustettu vuonna 1950 ja osastossa on noin 300 jäsentä. Osaston alaisuudessa toimivat aktiivisesti ensiapuryhmä, Tiistaikerho, veripalvelu, kirpputori ja ystäväpalvelu. Kuusankosken Ystäväpalvelu käynnistyi vuonna 1977. Ystäväpalvelun toimintaan osallistui vuoden 2011 aikana 25 ystävää, ja heillä oli pitkäaikaisia vastaystäviä 34. Lisäksi oli kertaluonteista avustustoimintaa. Retkille ja virkistystilaisuuksiin osallistui yli 300 asiakasta. (SPR:n Kuusankosken osasto 2012.)

Vapaaehtoinen ystävätoiminta lähtee alueellisista ja paikallisista tarpeista. Ystävätoiminta tapahtuu ystävän säännöllisillä vierailuilla, antamalla kertaluonteista apua arjessa selviytymisessä tai ryhmä- ja virkistystoimintana. Vapaaehtoiset on koulutettu ja perehdytetty tehtäviinsä. Vapaaehtoinen on aina vapaaehtoisen roolissa ja hänen vastuunsa on tavallisen ihmisen vastuuta lähimmäisestään. Organisoitu, vapaaehtoinen ystävätoiminta ei ole samanlaista ystävyyttä, kuin ilman välikäsiä kahden ihmisen välinen ystävyystyminen. Vapaaehtoinen ystäväpalvelu on tilannekohtaista ja siinä syntyvän ihmissuhteen perustana on tuki, apu ja tarve. (SPR 2012; Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. 2005, 11.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vanhusten palvelu- ja päiväkeskuksien asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä vapaaehtoisten järjestämästä viriketoiminnasta. Lisäksi tutkimuksella selvitettiin, miten tapahtumista mahdollisesti aiheutuvat kustannukset katetaan. Sain SPR:n Kuusankosken osastolta tehtävän tutkia Ystäväpalvelun järjestämän viriketoiminnan toimivuutta Mäkikylän ja Kettumäen palvelukeskuksissa, Päiväkeskus Tempossa ja Kohtaamispaikka Ketunpesässä.

Tutkimustehtävät ovat seuraavat:

1. Millainen vapaaehtoisten järjestämä viriketoiminta kiinnostaa asiakkaita?
2. Miten asiakkaat innostuvat mukaan viriketoimintaan?
3. Haluavatko asiakkaat osallistua maksulliseen vapaaehtoisten järjestämään viriketoimintaan?
4. Minkälaiset näkemykset ovat työntekijöillä vapaaehtoisten järjestämästä viriketoiminnasta?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Kohderyhmät ja otanta

Kouvolan kaupungin omistama Mäkikylän palvelukeskus sijaitsee noin kolmen kilometrin päässä Kuusankosken keskustasta. Mäkikylän palvelukeskus tarjoaa ympärivuorokautista hoivaa kuudessa tehostetun palveluasumisen yksikössä, vanhainkoti-osastoilla sekä Ruusulan palveluasunnoissa yhteensä 149 asiakkaalle. Palvelukeskuksessa ja -asunnoissa on 98 työntekijää. Asiakaskunta koostuu pääasiassa kuusankoskelaisista vanhuksista. Mäkikylän palvelukeskuksen päärakennuksessa toimii päiväkeskus Tempo, siellä tarjotaan viriketoimintaa Kuusankosken alueen kotona asuville asiakkaille. Tempo kuuluu kotihoidon palvelualueeseen. Siellä käy asiakkaina viidestä kymmeneen asiakasta päivässä ja henkilökuntaa on kaksi työntekijää. (Leskijärvi 2010; Koivisto 2010; Kanninen 2012; Sormunen 2012.)

Kuusankosken Seudun Vanhainhuoltoyhdistyksen omistama Kettumäen palvelukeskus sijaitsee Kuusankosken keskustassa. Kettumäen palvelukeskus tuottaa vanhuksille ympärivuorokautista hoivaa, asumispalvelua, koti- ja tukipalvelua sekä fysikaalista kuntohoitoa. Palvelukeskuksessa on 56 asiakasta ja palveluksessa on 42 työntekijää. Kettumäen palvelukeskuksen tiloissa ja yhteydessä toimii Kohtaamispaikka Ketunpesä, joka tarjoaa monimuotoista viriketoimintaa melkein jokaisena arkipäivänä. Tilaisuuksiin voi palvelukeskuksen asiakkaiden lisäksi osallistua myös Kuusankosken alueen kotona asuvat eläkeläiset. Toiminnan tarkoituksena on edistää vanhusten selviytymistä jokapäiväisessä elämässä kuntoutuksen ja viriketoiminnan keinoin. Kohtaamispaikan piirissä on noin 50 asiakasta. (Heikkilä 2011; Parjanen 2011.)

Palvelu- ja päiväkeskusten työntekijöiden asiantuntemuksella ja harkinnanvaraisella otannalla valikoitui tutkimukseen mukaan yhteensä 30 asiakasta. Kaikki haastateltavat olivat keskimääräistä parempikuntoisia, eli he pystyivät liikkumaan vähintään avustettuina. Lisäksi heillä oli riittävän hyvät näkö- ja kuuloaistit sekä he puhuivat ymmärrettävästi. Haastateltavien muodostama perusjoukko oli homogeeninen, jolloin saatiin hyvä viitteellinen tieto viriketoiminnan tarpeista tulevaisuuden toiminnan suunnittelu-työn tueksi. Haastateltavia asiakkaista (N=30) oli Mäkikylän palvelukeskuksesta 10 asiakasta, Kettumäen palvelukeskuksesta 10 asiakasta, Päiväkeskus Temposta 5 asiakasta ja Kohtaamispaikka Ketunpesästä 5 asiakasta.

Tutkimukseen osallistui kolme vakinaiseen henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää, joilla oli pitkä työkokemus (N=3). Työntekijät ovat tärkeitä innostajia ja tiedonlähteitä asiakkaille vapaaehtoisen viriketoiminnan osalta. Työntekijöiden kyselyllä haluttiin nähdä, että heillä oli asiakkaiden innostamisesta viriketoiminnan osalta yhteneväinen näkemys asiakkaiden kanssa.

4.2 Tutkimusmenetelmät ja kyselylomakkeen laadinta

Asiakkaiden tutkimus oli pääasiassa kvantitatiivinen eli määrällinen. Kysymyslomakkeessa (liite 1) oli yhteensä 16 strukturoitua kysymystä, joista kymmeneen kysymykseen haastateltava saattoi antaa lisäksi oman vaihtoehdon. Tutkimuksessa oli mukana yksi avoin kysymys kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen muodossa. Hyvällä suunnittelulla ja kysymysten asettelulla vastaajalle sopivaan muotoon pyrittiin tutkimuksen luotettavuuteen ja onnistumiseen. Asiakkaiden kyselylomaketta esitetasivat ja kommentoivat Ystäväpalvelun jäsenet, ohjaava opettaja sekä yksi Mäkikylän ja yksi Kettumäen palvelukeskuksen työntekijä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 191; 204)

Asiakkaiden kyselylomakkeessa painottui tutkimusongelmista ensimmäinen, josta oli laajimmat kysymykset 1 ja 13. Kysymyksillä 8-12 ja 14-16 kysyttiin, miten asiakkaat innostuvat mukaan viriketoimintaan. Kysymyksellä 17 selvitettiin asiakkaan halukkuutta osallistua maksullisiin tapahtumiin. Kysymykset 2-7 liittyvät vastaajien taustatietoihin. Näiden kysymysten avulla selvitettiin asiakkaiden näkemyksiä vapaaehtoisten viriketoimintaan liittyvistä asioista.

Työntekijöiden tutkimus perustui kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen koska vastaustuloksilla haettiin laadullisia, ei määrällisiä vastauksia. Työntekijöiden avoin haastattelu toi laajasti tietoa siitä, miten palvelukeskuksessa vapaaehtoisten toiminta nähdään. Tämän lisäksi tein tarkentavia kysymyksiä (liite 2), joilla täydensin työntekijöiden antamia vastauksia. (Ks. Hirsjärvi ym. 2010, 191; 204.)

4.3 Aineiston keruu

Asiakkaiden haastattelujen tapaamisajat ja -paikat sovin Mäkikylän ja Kettumäen palvelukeskuksen, Päiväkeskus Tempon ja Kohtaamispaikka Ketunpesän työntekijöiden kanssa tammikuun 2012 alussa. Asiakashaastattelut suoritettiin Kettumäen palvelukeskuksessa ja Kohtaamispaikka Ketunpesässä 14.–15.1.2012 ja 19.1.2012. Mäkikylän palvelukeskuksessa haastattelupäivä oli 17.1.2012 ja Päiväkeskus Tempossa 25.1.2012. Työntekijöiden haastattelut tein 11.1., 12.1. ja 25.1.2012.

Alustavasti olin arvioinut haastattelun kestoajaksi 30 minuuttia/asiakas eli yhteensä 15 tuntia. Haastattelussa yhden asiakkaan kanssa kului aikaa vain keskimäärin 20 minuuttia eli yhteensä 10 tuntia. Kolmen työntekijän haastatteluun oli varattu yhteensä kaksi tuntia. Kaikki haastattelut suoritettiin päiväsaikaan.

Strukturoitu kyselylomake toimi asiakkaiden haastattelun runkona, jonka avulla selvitin haastateltavan näkemyksiä viriketoiminnasta. Ensimmäisen avoimen kysymyksen tarkoituksena oli saada asiakkaiden oma näkemys esiin ilman johdattelevia kysymyksiä. Saamani vastaukset kirjasin haastattelun aikana kyselylomakkeelle. Haastattelu mahdollisti henkilökohtaisen tapaamisen asiakkaan kanssa.

Asiakashaastattelun päätyttyä annoin jokaiselle asiakkaalle kiitoskortin osallistumisesta haastatteluun. Koska melkein kaikki haastateltavat olivat muistisairaita, jäi heille, omaisille ja hoitajille kortti muistuttamaan tapaamisesta. Halusin lisäksi mainostaa ja viestittää geronomin koulutuksestani, koska tämä koulutusohjelma on vielä aika uusi ja tuntematon. Kortissa luki: etupuolella – *”Joka on onnellinen, tekee muutkin onnelliseksi,”* Anne Frank. Taakse kirjoitin – Asiakkaan etunimen ja *”Kiitos avustasi, liittyen opinnäytetyöni haastatteluaineiston keruuseen. Helena, geronomiopiskelija.”*

Työntekijöiden laadullisen tutkimuksen tavoitteena oli saada aineistoa tutkimuskohteiden työntekijöiden näkemyksistä vapaaehtoisten järjestämän viriketoiminnan toteutumisesta. Ensimmäisen työntekijähaastattelun tuloksena sain laajasti tietoa palvelukeskuksen näkemyksistä, miten vapaaehtoisten toiminta toimii nykyisin ja miten toimintaa tulisi kehittää. Tämän lisäksi tein työntekijöille tarkentavia kysymyksiä.

4.4 Aineiston analyysi

Haastattelukäyntien jälkeen aloitin aineiston analyysivaiheen. Tutkimuksessa käytetty strukturoituaineisto mahdollisti analysoinnin aloittamisen heti haastattelujen päätyttyä.

Ensimmäisenä suoritettiin aineiston esitarkastus. Näin varmistettiin sisältyikö aineistoon virheitä tai puuttuiko sieltä tarvittavia tietoja. Kerätyt monivalinta- ja vaihtoehtokysymykset tallennettiin numerolliseksi aineistoksi Microsoft Office Excel -taulukkolaskentaohjelmaan analysointia varten. Avoimien kysymysten vastauksista kirjoitettiin Microsoft Office Word -tekstinkäsittelyohjelmalla yhteinen kooste. Haastateltavien nimiä ei ole käytetty tutkimuksen käsittelyssä, vaan nimi korvattiin ID-tunnusluvulla. Anonyymiä kyselyaineistoa ei voi jälkeinpäin korjata. Kerätyn aineiston analyysi, tulosten kirjoittaminen ja johtopäätösten teko toteutettiin helmimaaliskuun aikana. Tutkittaville luvattiin, että aineistoa käytetään vain kertakäyttöisesti tähän nimettyyn ja yksilöityyn tutkimukseen. Kyselylomakkeet hävitetään tutkimuksen tulosten oikeellisuuden varmistamisen jälkeen. (Ks. Hirsjärvi ym. 2010, 223, 261–263; Yhteiskunta tieteellinenarkisto, 2011.)

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus

Opinnäytetyön ”Vanhusten palvelu- ja päiväkeskusten asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä SPR:n järjestämästä viriketoiminnasta Kuusankoskella” tekemiseen sain suullisen tutkimusluvan 20.6.2011 Kuusankosken Vanhainhuoltoyhdistys ry:ltä ja kirjallisen luvan 4.7.2011 Kouvolan kaupungilta (liite 3.).

Asiakkaiden lomakehaastattelun selkeät kysymykset ja sama kysymysjärjestys on osa tutkimuksen luotettavuutta. Tämän tutkimuksen otoskoko oli pieni (30 henkilöä), jolloin tutkimustulosten luotettavuuden riskiväli jäi suureksi. Tulokset ovat kuitenkin riittävän luotettavia antamaan yhtenäisen kuvan asetettuihin tutkimusongelmiin vanhusten viriketoiminnan näkemyksistä. Ne antavat hyviä suuntaviivoja Ystäväpalvelun tulevaisuuden toiminnan suunnitteluun. Opinnäytetyön tulokset ovat toistettavissa paikasta, ajasta ja tekijästä riippumatta. Luotettavuutta lisää se, että tulokset perustuvat saatuun aineistoon eivätkä pelkästään tutkijan omiin käsityksiin. (Ks. Hirsjärvi ym. 2010, 179–180, 198, 202–203, 208, 231–233.)

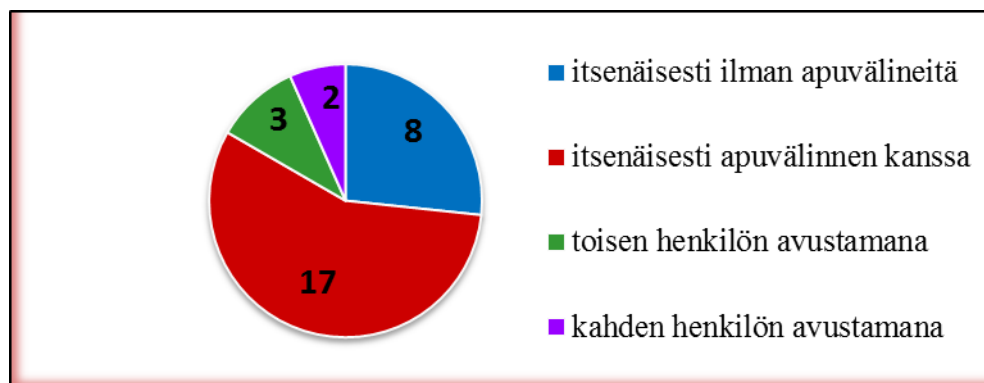
Työntekijöiden kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustui todellisen palvelu- ja päiväkeskuksen elämän kuvaamiseen. Tutkimuksella pyrittiin löytämään vastuksia innostavan ja toimivan viriketoiminnan järjestämiseen. (Hirsjärvi ym. 2010, 161.)

Hirsjärven ym. (2010, 26) mukaan tutkijan tulee noudattaa eettisesti hyvää tieteellistä käytäntöä. Kunnioitetaan toisten tutkijoiden saavutuksia ja lähdeviitteet merkitään oikein. Vastaajille tutkijan on luvattava, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja saadut tiedot luottamuksellisia. Vastaajien on voitava luottaa, että he pysyvät tutkimuksessa tunnistamattomina. Sosiaalipedagogiseen tutkimukseen liittyy keskeisesti se, että tutkijan tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeutta (Kurki 1997, 43–49; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Asiakkaiden taustatiedot

Tutkimukseen osallistui 30 palvelu- ja päiväkeskusten asiakasta (N=30). Vastaajista 22 oli naisia ja 8 miehiä. Osallistujien keski-ikä oli 83 vuotta ja jakauma 72–92 vuotta. Eniten vastaajia oli 81–85-vuotiaiden joukossa. Vastaajista 16 oli käynyt kansakoulun, yksi henkilö keskikoulun ja kolmella oli ylioppilastutkinto. Vastaajista 20 asui palvelukeskuksissa ja 10 vastaajaa oli päiväkeskusten asiakkaita. Heistä 27:llä oli heikentynyt yleiskunto, 21:llä oli muistisairautta, ja noin puolella haastateltavista oli alentunut kuulo- tai näköaisti tai molemmat. Alla olevan kuvan 1 mukaisesti yli puolet vastaajista kykeni liikkumaan itsenäisesti tai apuvälineen kanssa. Vastaajista kolme tarvitsi liikkumiseen avustajan ja kaksi henkilöä tarvitsi kahta avustajaa.

Kuva 1. Asiakkaiden liikkumisen avuntarve (N=30)

5.2 Asiakkaita innostava vapaaehtoisten järjestämä viriketoiminta

Avoimeen kysymykseen annetut 25 vastausta tukivat strukturoitujen kysymysten kautta saatuja vastauksia. Tuloksissa erityisesti korostui asiakkaiden ulkoilun tarve ja halu. Lisäksi vastaajat toivoivat apua liikkumisen turvaamiseen ja toisen ihmisen läsnäoloa.

Kommentin jälkeen suluissa on vastaajan ID-numero.

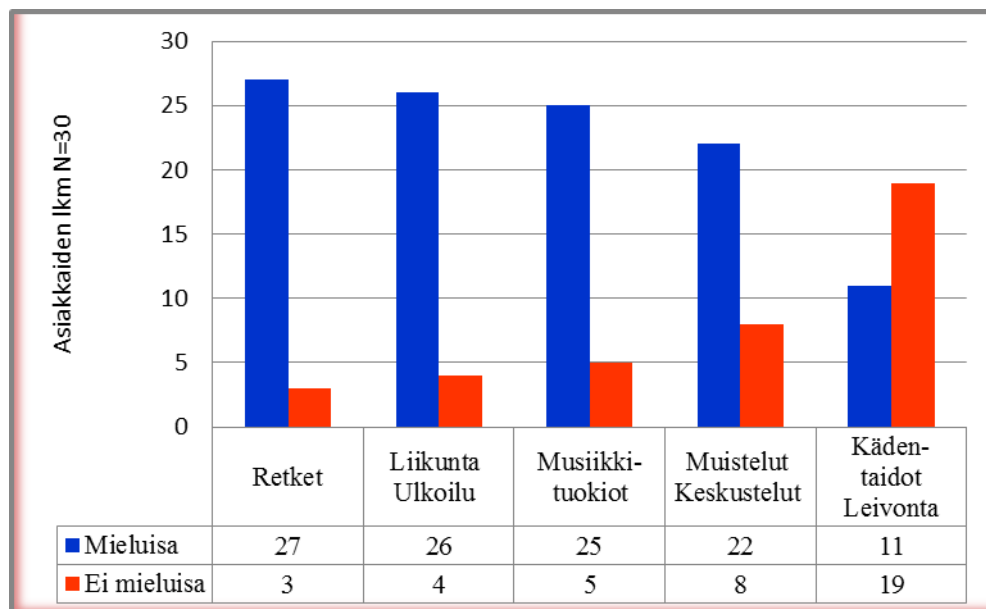
”Voimien mukaan teatteriin tai retkille.”(11)

”Järjestäkää marja-, sien- ja uintireissuja!”(16)

”Näillä käsillä on askartelut askarreltu.” (18)

”Ulkoilutusapua – yksinäisyyden poistamista ja seuraa.”(23)

”Vapaaehtoiset ovat tärkeitä. Vanhukset ovat mielissään avusta.”(22)

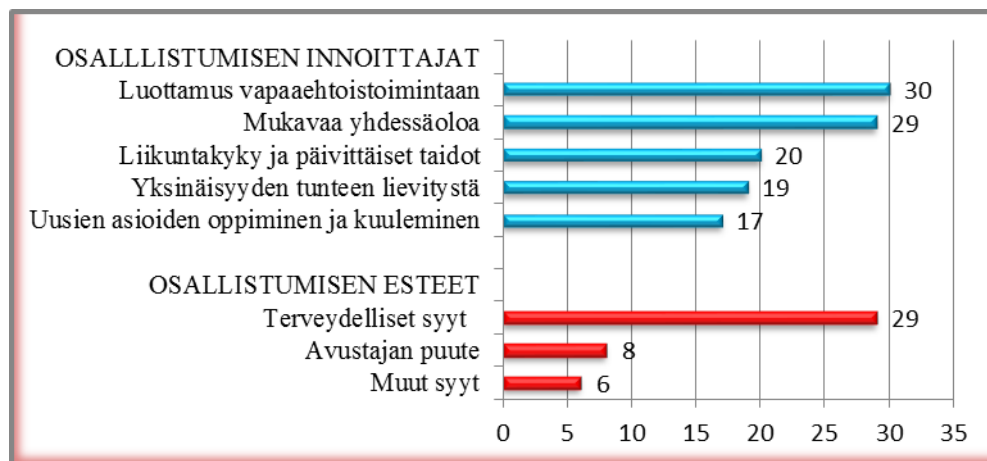

Kuva 2. Asiakkaiden viriketoiminnan lajit ja innostavimmat muodot (N=30)

Yllä olevan kuvan 2 mukaisesti innostavaa viriketoimintaa olivat 27 vastaajan mielestä erilaiset **retket** luontoon, museoihin, kirkkoihin ja urheilutapahtumiin. Vastaajista 26:tta innosti eniten **liikuntaan ja ulkoiluun** kävellen apuvälineiden kanssa tai ilman ja 22 vastaajaa haluaisi päästä hevosajelulle. Sisäliikuntalajeista 21 vastaajaa kannatti voimistelua ja erilaisia jumppatuokioita, uintia, vesivoimistelua ja -kävelyä kannatti yhdeksän, pallopelejä seitsemän ja itämaisistä lajeista neljän muistossa jooga oli mieluisin liikuntamuoto.

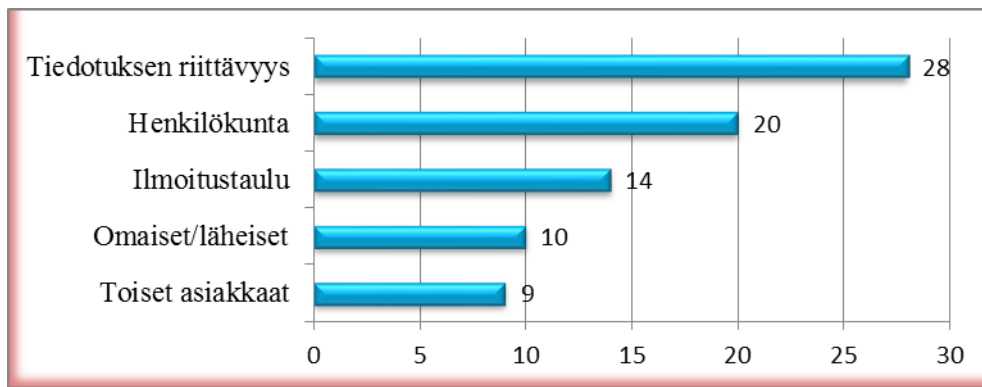
Palvelu- ja päiväkeskuksessa järjestettävät **musiikki-** ja yhteislaulutuokiot, hengellinen musiikki ja iskelmien laulaminen innosti 25 vastaajaa, 24 piti television katselusta, 22 teatterilaisten esityksistä ja 21 vastaajasta lehtienluku-, runo- ja kirjallisuustuokiot olivat mieluisia. Kortti-, lauta- ja muistipeleistä sekä bingosta innostui 13 vastaajaa.

Tapahtumat palvelu- ja päiväkeskuksessa kuten virpomiset ja lettukestit innostivat 22 vastaajaa. Artistien, lasten ja lemmikkien vierailut saivat 21 vastausta sekä kuva- taide-, valokuva-, apuväline- ja sieninäyttelyt 15 vastausta. **Muistelu- ja keskustelu- hetkiä** ajankohtaisista asioista, elämän rajallisuudesta ja uskonnosta kannatti 22 vastaajaa sekä lääkärin, jalkahoitajan tai psykologin **luentoihin** haluaisi osallistua 21 vastaajaa. Vapaaehtoisten järjestämänä **kädentaidosta** yhdessä leipominen innosti 11 vastaajaa. Muut kädentaidot innostivat vähemmän: yhdeksää piirustus ja maalaus, kuutta askartelu ja käsityöt, mutta vain yksi innostui puutöistä.

Kuva 3. Osallistumiseen innostuminen ja innostumisen esteet (N=30)

Yllä olevan kuvan 3 mukaan kaikki vastaajat luottivat vapaaehtoiisiin toimijoihin ja odottivat heidän järjestämiä tapahtumia. Vastaajat innostuvat viriketoimintaan saadesaan nauttia toiminnan aikana yhdessäolosta, ja yksinäisyyden tunteen lievitystä. Liikuntakyvyn ja päivittäisten taitojen ylläpito oli vastaajista tärkeä innostumisen motiivi toimintaan osallistumiseen. Aivotointojen aktivointi, uusien asioiden oppiminen ja kuuleminen koettiin innostaviksi tekijöiksi. Avustajien puute voi estää osallistumisen ja terveydelliset syyt olivat vastaajien mielestä pääesteet osallistumattomuudelle.

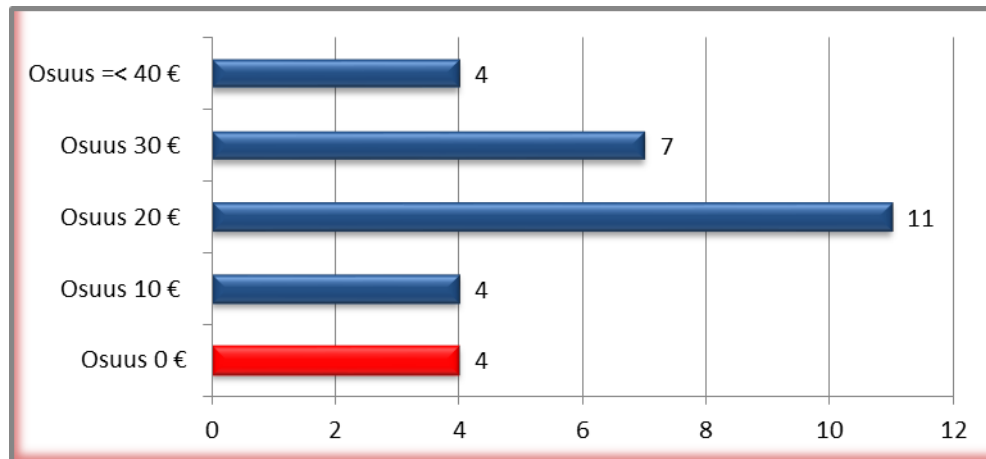
Kuva 4. Tiedonkulku viriketoiminnasta (N=30)

Yllä olevan kuvan 4 mukaan tiedottaminen oli riittävää palvelu- ja päiväkeskuksissa viriketoimintaan mukaan innostumisessa. Vastaajat saivat parhaiten tietoa henkilökunnalta. Lisäksi vastaajat saivat tietoa ilmoitustaululta, omaisilta, toisilta asiakkailta ja neljä vastaajaa sai tietoa vapaaehtoisilta.

Tutkimuksen tulosten mukaan 17 vastaajaa piti noin yhden tunnin viriketoiminnan kesto riittävänä ja toiminnan sijoittuminen iltapäivään innosti 18 vastaajaa osallistumaan viriketoimintaan. Vastaajista 15 innostui mukaan palvelu- tai päiväkeskuksien yleisissä tiloissa järjestettävään viriketoimintaan ja säätilan salliessa ulkona pidettävä toiminta innosti 24 vastaajaa. Ryhmämuotoinen toiminta innosti 24 vastaajaa ja kahdenkesken tapahtuva toiminta innosti 21 vastaajaa. Toiminnan säännöllisyyden tarve jakoi mielipiteitä: 12 vastausta silloin tällöin, yhdeksän päivittäin, viisi kerran viikossa ja neljä vastausta kaksi kertaa kuukaudessa.

5.3 Asiakkaiden osallistumishalukkuus maksullisiin tapahtumiin

Vapaaehtoisten järjestämistä viriketoimintamuodoista suurin osa on maksuttomia, mutta joistakin tapahtumista joudutaan perimään osallistumismaksua. Alla olevan kuvan 5 mukaisesti vastaajista 26 vastasi osallistuvansa maksullisiin vapaaehtoisten järjestämiin tapahtumiin ja heistä 20 oli valmis maksamaan osallistumismaksua 20 euroa tai enemmän. Vastaajista neljä osallistuisi vain ilmaisiin tapahtumiin.

Kuva 5. Asiakkaiden osallistumiskustannusten jakauma (N=30)

5.4 Työntekijöiden näkemykset viriketoiminnasta

Työntekijät haluavat olla mukana vapaaehtoisten järjestämässä viriketoiminnassa. He nimenomaan toivoivat vapaaehtoisten järjestämää toimintaa palvelu- ja päiväkeskuksiin. Työntekijät odottivat iloisia ja ystävällisiä vapaaehtoisia sekä rentoa, lämmintä ja iloista ohjelmaa sekä lisäksi mukavaa yhdessäoloa. Ulkopuolisten järjestämät tapahtumat ovat aina etusijalla, koska ne ovat ”uniikkeja” tilaisuuksia. Palvelu- ja päiväkeskuksiin kaivataan uusia toimintamuotoja ja kasvoja. Työntekijät ehdottivat, että vapaaehtoisryhmät voisivat ottaa säännöllisesti hoitaakseen jonkin tehtävän ryhmätoiminnasta ja ulkoiluttamiseen toivottiin apua.

Työntekijöiden näkemyksen mukaan palvelukeskusten asiakkaat tarvitsevat avustusta jokaiseen viriketapahtumaan: lähinnä saattajan itse tapahtumaan, sieltä pois, sekä usein myös vierellä olijan. Työntekijöitä pitäisi aina olla varmistamassa ja vastaamassa vapaaehtoisten kanssa toimittaessa, koska se on vastuukysymys. Jos jotain sattuu, kuka vastaa? Isommissa tapahtumissa työntekijöitä täytyy olla mukana, koska osalla

asiakkaista on toimintakyky alentunut. Asiakkaiden tulisi voida turvallisesti lähteä mukaan tapahtumiin. Jos työntekijöitä on riittävästi, he voivat käyttää työaikaansa viriketoiminnan järjestelyyn, organisointiin ja olla mukana itse viriketapahtumassa. Viikonloppuisin palvelukeskuksissa työntekijöitä on vähän, he eivät ehdi vapaaehtoisten järjestämiin tilaisuuksiin mukaan.

Palvelu- ja päiväkeskusten tilat ovat maksuttomia vapaaehtoisten viriketoiminnan pitopaikkana. Vapaaehtoiset saivat sopimuksen mukaan käyttöönsä erilaisia materiaaleja ja välineitä asiakkaille järjestettävien tapahtumien aikana.

Yksityisten palvelu- ja päiväkeskuksien on vastattava itse viriketoiminnasta syntyneistä kustannuksista. Ne joutuvat keräämään viriketoimintaan osallistuvilta kaikki tai osan tapahtumiin liittyvistä menoista. Osallistumismaksujen kerääminen saattaa vähentää osallistujien määrää. Kaupungin palvelu- ja päiväkeskuksien toimintaan on varattu käyttövaroja, joilla ne voivat kattaa vapaaehtoisten järjestämien tapahtumien kustannuksia esimerkiksi kahvitukseen ja kuljetuksiin liittyviä menoja. Vapaaehtoisten mahdollisuudet tarjota innostavaa viriketoimintaa on osittain riippuvaisia viranomaisen päätöksistä.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten pohdinta

Yhteiskunnan muutosvaiheessa ja suurten ikäluokkien ikääntyessä tarve vapaaehtoisten tarjoamalle viriketoiminnalle kasvaa. Viriketoiminnassa sosiokulttuurinen innostaminen herkistää ja motivoi lähtemään liikkeelle. Innostaminen liittyy sosiaalipedagogiikkaan läheisesti ja sen pyrkimyksenä on, että ihminen osallistuu oman elämänsä rakentamiseen aktiivisesti. Eräs viriketoiminnan keskeisempiä tavoitteita on vuorovaihtuksen ja keskustelun aikaansaaminen erilaisia virikkeitä käyttämällä. (Kurki 2007a, 70.)

Ulkoilun tarpeen korostuminen oli tämän tutkimuksen merkittävin vapaaehtoisten viriketoimintaan innostamisen tulos. Kun huomioidaan vastaajien korkeikäisyys, oli toive päästä ulos ensimmäinen ja hartain. Tuloksen mukaan suurin osa vastaajista pysyi liikkumaan itsenäisesti tai itsenäisesti apuvälineen kanssa. Fyysinen haurastuminen, muistin ja aistien heikkeneminen olivat syynä vastaajien toivoessa seuralaista

turvaamaan liikkumista. Vastaajien mielestä retket luontoon ovat tärkeitä, sillä ihmisen suhde luontoon ei katkea koskaan. Ei ihme, että vastaajat esittivät hevosajelua, marja- tai sienireissua toteuttavaksi. Heikon vanhuksen kanssa voi vuoteen ääressä katsella luontokuvia tai kääntää vuoteen ja katsella yhdessä ulos ikkunasta.

Päivätoimintamuodoista musiikkituokiot olivat erityisesti vastaajien mielestä innostavia. Aihevalinnassa ja kohderyhmästä riippuen tulee huomioida ja kunnioittaa vanhus-ten erilaisia arvoja. Laulaminen ja musiikin kuuntelu rentouttaa ja on hauskaa yhdessäoloa. Aina ei tarvitse itse osallistua, voi vain olla läsnä. Tapahtumat antavat vanhuk-sille mahdollisuuden nauttia vierailuista, esityksistä ja ylläpitää myönteistä mielialaa. Erilaiset näyttelyt, vierailut ja teatteriesitykset palvelu- ja päiväkeskuksissa tai niiden ulkopuolella lisäävät vuorovaikutusta ja auttavat luomaan yhteenkuuluvaisuuden tun- netta ja yhteisöllisyyttä.

Muisteluhetket luovat mahdollisuuden käsitellä mennyttä elämää samanikäisten kans- sa yhdessä ja kokemusten jakamisen kautta löytää voimavaroja elämään. Menneiden tapahtumien uudelleen muistelu voimaannuttaa vanhuksia ja auttaa sopeutumaan ny- kyiseen ja tulevaan elämäntilanteeseen. Leivonta innosti eniten kädentaidoista, koska siinä paistetun pullan tuoksu leviää joka paikkaan. Lopuksi nautitaan omin käsin lei- vottua pullaa kahvin kera. Monipuolinen innostava harrastus- ja viriketoimintatarjonta lisää vanhusten elämänlaatua.

Sosiaalipedagogisessa dialogissa erilaiset tapahtumat voidaan kokea yhdessä ja myö- hemmin purkaa reflektion kautta uudeksi elämykseksi. Kaikilla ihmisillä vauvasta vaariin tai mummoon pitää olla mahdollisuus innostavaan säännölliseen viriketoimin- taan joko kahdenkesken tai ryhmässä. Vanhusten normaalin arkipäivän rakentuminen on erilaista laitoksessa kuin kotona.

Tiedonkulun oikea aikaisuus ja tapahtumaan lähtemiseen kannustava ilmapiiri on tär- keää vanhusten viriketoimintaan osallistumisen kannalta. Hoitajien tulee tiedottaa vanhuksille itselleen ja heidän omaisilleen selvästi ja riittävän usein tulevista tapahtu- mista. Palvelu- ja päiväkeskuksissa tiedottaminen koettiin hyväksi ja innostavaksi vi- riketoimintaan mukaan lähtemiseen. Työntekijöillä on keskeinen rooli tiedottaessaan keskuksien asiakkaille järjestettävissä toiminnoissa. Ensimmäiseen tapahtumaan asia- kas lähtee usein jonkun suosituksesta, ja seuraavaksi hän innostuu viriketoimintaan osallistumiseen, näin toiminnasta tulee säännöllistä.

Vapaaehtoistyötä arvostetaan ja pidetään arvokkaana palvelu- ja päiväkeskuksissa, sillä vastaajat luottavat vapaaehtoiseihin toimijoihin sekä odottavat heidän järjestämiä viriketoimintatapahtumia. Kaisa Karhun opinnäytetyön ”Virkistystoimintaa dementoituville vanhuksille vanhainkodissa” (2009) ja Ritva Pihlajan ”Kolmas sektori ja julkinen valta” (2010) tutkimukset kertovat viriketoiminnan tarpeellisuudesta. Kouvolan kaupungin asiakastyytyväisyyskyselyn tulos viriketoiminnan vähäisyydestä tukee havaintoa, että palvelukeskukset tuottavat liian vähän viriketoimintaa. Tämän johdosta vapaaehtoisten tarjoama viriketoiminta on tärkeää nyt ja tulevaisuudessa. Vapaaehtoisten järjestämä viriketoiminta on kunnille edullista ja kannattavaa, koska kustannuksia syntyy vain kuljetuksista, pääsylipuista, materiaaleista, tilojen käytöstä ja tilaisuuksiin osallistuvien työntekijöiden työkustannuksista. Tätä ajatusta tukee Juhani Laasasen tutkimus ”Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset” (2011). Itse uskon vapaaehtoisten järjestämän viriketoiminnan tulevaisuudessa lisääntyvän ja julkisen sektorin taloudellisen tuen vapaaehtoisten toiminnan avustamisessa löytävän uuden muodon.

6.2 Kehittämisaalueet

1. Yhteistyö

Mielekkään viriketoiminnan järjestämiseen vapaaehtoiset tarvitsevat taustatietoa vanhusten palvelu- ja päiväkeskusten tarpeista, jotta vapaaehtoiset osaavat tarjota sopivaa toimintaa. Palvelu- ja päiväkeskusten sekä Ystäväpalvelun tulisi pitää yhteisiä kokouksia syys- ja kevätkausien alkaessa, jotta yhdessä voitaisiin rakentaa tulevan kauden ohjelma. Ystäväpalvelu on nimennyt yhteyshenkilöt jokaiselle palvelu- ja päiväkeskukselle. Heidän välityksellään tieto siirtyy Ystäväpalvelun kuukausikokousten ja palvelu- ja päiväkeskusten kokousten välillä. Yhdessä järjestettyjen tapahtumien hyötyinä on tutustumismahdollisuus vanhusten, työntekijöiden ja vapaaehtoisten kesken.

2. Tehtävät ja vastuukysymykset

Toimivan vapaaehtoistyön onnistumisen tärkein ehto on mahdollisimman selkeä sopimus vapaaehtoisten asemasta ja roolista viriketoiminnan järjestäjinä. Näin vapaaehtoiset tietävät, mitä heiltä odotetaan, mitkä heidän tehtävänsä ovat ja miten vastuukysymyksistä on sovittu. Vapaaehtoisilla on oma tärkeä osa vanhusten aktivoijina, ystävinä ja omaisten korvikkeina. Vapaaehtoisilla on velvollisuus, ja heidän tulee sitoutua toimimaan asetettujen periaatteiden, sopimusten ja ohjeiden mukaan. Vapaaehtoiset

eivät korvaa ammattihenkilökuntaa, vaan he ovat mukana toiminnassa tavallisen ihmisen taidoin ja tiedoin. Arvot näkyvät jokapäiväisessä ihmisten kohtaamisissa, puheissa ja toiminnassa.

3. Viriketoimintamuotoja

Ystäväpalvelun tulee jatkossa tarjota vanhuksille apua ja tukea liikkumiseen ulkona. Tarjonta tulisi kohdistaa niille vanhuksille, jotka eivät pääse ulos ilman avustajaa. Voidaan esimerkiksi järjestää vapaaehtoisvoimin ulkoilutunteja, joissa osallistujat eivät ole ennalta tiedossa. Toinen vaihtoehto on hoitaa ulkoilutus vastaystävän vierailun aikana. Vapaaehtoiset voisivat auttaa palvelu- ja päiväkeskusten juhlien järjestelyissä tai olla avustamassa retkillä esimerkiksi katsomaan jouluvaloja ja kesäkirkkoja. Avustajien puute saattaa estää osaa vanhuksista osallistumasta. Nämä matkat tarjoavat vanhuksille mahdollisuuden kohdata palvelukeskuksen ulkopuolisia elämyksiä normaalista arjesta. Tästä on osoituksena Kouvolan kaupungin Ikäpoliittinen ohjelma 2009–2012, jossa korostetaan, että terveyden ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi on tehtävä ennalta ehkäisevää työtä ja yhteistyötä tulee kehittää kolmannen sektorin kanssa.

4. Viriketoiminnan kustannukset

Ystäväpalvelun tulee ideoida uusi rakenne vanhuksille järjestettävän viriketoiminnan kustannusten kattamiseksi. Rahoituksen osalta tarvitaan neuvotteluja yksityisten ja kaupungin omistamien palvelu- ja päiväkeskusten kanssa. Kuinka jatkossa kustannukset katetaan? Kustannuksia syntyy muun muassa kuljetuksista ja tarjoiluista. Ystäväpalvelun järjestämisestä viriketoiminnasta, vain osaan joudutaan keräämään osallistumismaksua.

5. Vaatetus, apuvälineet, ulkoiluympäristö, kokoontumispaikat ja laitteet

Omaisten tulee huolehtia, että heidän vanhuksillaan on kaikkiin vuodenaikoihin sopivat jalkineet sekä ylleen sopivan kokoiset vaatteet. Aistitoimintojen ja liikkumisen apuvälineiden tulee olla kunnossa ja ehjät palvelu- ja päiväkeskuksissa. Kunnan tulee huolehtia, että palvelu- ja päiväkeskusten ympäristöt ovat vuodenaikaan nähden hyvin hoidetut, jotta vanhukset voivat ulkoilla säännöllisesti. Keskuksien työntekijöiden ja vapaaehtoisten tulee kartoittaa sopivimmat kokoontumispaikat ja tarkastaa niiden toimivuus viriketapahtumien liikkumisen ja oleilun kannalta.

6. Järjestöjen välinen yhteistyö

Ystäväpalvelun tulisi kehittää yhteistyötä muiden vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Näin vastuuta toiminnasta saadaan jaettua ja isompien tapahtumien järjestäminen onnistuu helpommin, kun on useampien järjestöjen resurssit käytössä.

6.3 Prosessin pohdinta

Opinnäytetyö aiheen sain joulukuussa 2010 SPR:n Kuusankosken ystäväpalvelulta, jossa olen pitkään toiminut vapaaehtoisena. Tutkimuksen kohteena oleviin vanhusten palvelu- ja päiväkeskuksiin olen aiemmin tutustunut Ystäväpalvelun yhteistyön kautta, mikä on helpottanut tutkimustyön toteuttamista.

Vuoden 2011 alussa aloin suunnitelmallisesti ideoimaan ja rakentamaan opinnäytetyön runkoa ja aikataulua. Keväällä 2011 perehdyin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, aikaisempiin tutkimuksiin ja artikkeleihin. Syksyn 2011 aikana tein kyselylomakkeet. Kysymykset muodostettiin osittain yhdessä Ystäväpalvelun jäsenten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Haastavaa työssä oli lomakkeiden teko, testaus ja muokkaus, koska ne veivät paljon aikaa.

Tammikuussa 2012 suoritin varsinaiset haastattelut tutkimuksen kohteina olevissa paikoissa. Jokaisella haastateltavalla asiakkaalla oli oma tapansa kommunikoida, joten kohtaamiset muovautuivat aina ainutkertaisiksi. Etukäteen pohdin sitä, vastaavatko asiakkaat kysymyksiin kaunistelematta vastaustaan. Kaunistelun taustalla voi olla pelko palvelun tai kohtelun huonontumisesta. Tässä tutkimuksessa poistin pelon kertomalla asiakkaille ja työntekijöille, että kerään tietoa opinnäytetyötäni varten. Lisäksi vakuutin, että tulokset ovat luottamuksellisia sekä anonyymeja.

Olen tutkimustuloksissa tuonut esiin eri viriketoimintamuotoja ja yhteistyöhön vaikuttavia asioita, jotka ovat käytettävissä SPR:n muiden ystäväpalvelujaostojen toimintaan. Tulokset korostavat viriketoiminnan tarpeellisuutta, ja ne saavat tukea myös Kaisa Karhun opinnäytetyöstä ja Kouvolan kaupungin asiakastytytyväisyystutkimuksesta. Vanhuspalveluissa viriketoiminnan muutokset tapahtuvat ja näkyvät pidemmän ajan kuluessa, mutta opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää heti. Tämän tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään opintoihini liittyvään projektiin palvelu- ja päiväkeskusten virkkeellisen iltapäiväkahvitilaisuuden suunnittelussa ja sen toteutuksessa.

Näin itsekin mukana olevana saan heti tuoreeltaan palautetta tutkimuksen jalkautuksesta Ystäväpalvelun ja palvelu- ja päiväkeskusten toimintaan.

Tutkimustyöni on edennyt hyvin, ja se valmistuu aikataulun mukaan. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavaista, vaatinut paljon aikaa ja kärsivällisyyttä. Ohjaava opettajani Anna-Kaarina Anttolainen on ollut opinnäytetyöprosessini vahvin lenkki. Hän on ollut innostava ja ystävällinen ohjatessaan prosessin kulkua. Heikoin lenkkini ovat olleet minun loppuvaiheen useiden oppi- ja harjoittelujaksojen yhtä aikaa loppuun saattaminen. Minun täytyy myöntää, että aikani ei ole riittänyt tarpeeksi tämän opinnäytetyön hiomiselle.

6.4 Oman oppimisen pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen on opettanut ja kehittänyt taitoja, joita tulen tarvitsemaan geronomin työssä. Valtakunnallinen geronomin koulutuksen kompetenssiryhmä on määritellyt geronomien osaamisalueiksi muun muassa gerontologinen osaaminen, monialainen arviointiosaaminen, ohjaus-, johtamis- ja kehittämisosaaminen.

Tutustuin työni aikana laajasti kirjallisuuteen ja tutkimusaineistoihin. Teorian ja tutkimusaineiston yhteen sovittaminen oli haastavaa, koska minulla ei ollut aiempaa tutkimustyökokemusta. Asioiden mielessä hautuminen vaati aikaa niin, että sain punaisen langan kulkemaan selkeänä läpi työn. Tulokset olen käsitellyt ja tulkinnut puolueettomasti pitäen eettisyyden kriteerit mielessäni. Opinnäytetyöprosessin vein läpi suunnitelmallisesti ja pidin kiinni työlleni asettamasta aikataulusta. Opinnäytetyön tekeminen vaati tavoitteiden asettamista, sitoutumista, oman työn johtamista ja kehittämistä.

Opinnäytetyön seminaareissa työni esitleminen oli haastavaa, koska jännitän esiintymistilanteita. Seminaarien ansiosta olen saanut kokemusta esiintymisestä isojen ryhmien edessä ja esiintymistaitoni on kehittynyt paremmaksi. Kirjoittamista tehdesäni olen tuntenut riittämättömyyttä ja toivonut välillä, että olisin tehnyt työtäni yhdessä toisen henkilön kanssa. Kirjoitustyöhön olen saanut tukea pyytäessäni ohjaavalta opettajaltani ja muilta opinnäytetyöhön liittyviltä kohderyhmiltä. Palautteen saaminen keskeneräisestä työstä on kasvattanut minua ottamaan sitä vastaan oikealla asenteella.

Tutkimuksen teko oli mielenkiintoinen ja antoisa kokonaisuus. Toivon, että tästä opinnäytteestä on hyötyä Ystäväpalvelun ja palvelu- ja päiväkeskusten yhteistyön selkeyttämiselle. Olen kiitollinen Mäkikylän ja Kettumäen palvelukeskusten, Päiväkeskus Tempon ja Kohtaamispaikka Ketunpesän asiakkaille ja työntekijöille, että kaikki tutkimukseeni liittyvät asiat ja haastattelut sujivat joustavasti. Kiitän SPR:n Kuusankosken Ystäväpalvelun jäseniä, ohjaavaa opettajaani, opponenttia, ystäviäni ja perheitäni heidän kaikkien kannustavasta ja pitkämielisestä tuesta.

7 LÄHTEET

Airila, A. 2002. Vanhusten viriketoiminnan perusteet – opas vanhustyöntekijöille. Kuntokallio, Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskus. Helsinki: SLU-paino.

Heikkilä, S. Toiminnanjohtaja. Haastattelu 14.4.2011. Kouvola: Kuusankosken Seudun Vanhainhuoltoyhdistyksen Kettumäen palvelukeskus.

Heikkinen, E. 2008. Vanhenemisen ulottuvuudet ja onnistuvan vanhenemisen edellytykset. Teoksessa: Heikkinen, E. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, s. 460.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15–16 painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kanninen, L. 2012. Vastaava hoitaja. Haastattelu. 25.1.2012. Kouvola: Päiväkeskus Tempo.

Karhu, K. 2009. Virkistystoimintaa dementoituville vanhuksille vanhainkodissa. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200911235902> [viitattu 9.2.2012].

Karvinen, E. & Oikarinen, U. 2001. Liikunnasta voimaa kodin arkeen – opas ikäihmisten omaishoitajalle. Helsinki: SLU-paino.

Koivisto, E. Osastonhoitaja. Haastattelu 6.5.2011. Kouvola: Ruusulan palveluasunnot.

Kouvolan kaupunki. 2010. Asiakastytyväisyyskysely 2010. Kirje 12.12.2011.

Kouvolan kaupunki. 2011a. Ikäpoliittinen ohjelma 2009–2012. Saatavissa: <http://www.kouvola.fi/material/attachments/intranet/perusturva/suunnitelmatjaraportit/5p81UYVvy/Ikapoliittinenohjelma2009-2012.pdf> [viitattu 1.2.2011].

Kouvolan kaupunki. 2011b. Kouvolan kaupungin palvelustrategia. Saatavissa: <http://194.89.127.7/djulkaisu/kokous/20101840-3-4830.PDF> [viitattu 29.2.2012].

Kouvola kaupunki. 2011c. Sopimuksen purkaminen/SPR:n Kuusankosken osasto. Kotihoidon ja vanhustalouden palvelujohtajan viranhaltijapäätös 33 § 10.11.2011.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammer-Piano Oy.

Kurki, L. 2007a. Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien ikäryhmän parissa. Anjalankoski: Solver palvelut Oy.

Kurki, L. 2007b. Sosiaalipedagogikka ikäihmistien parissa. kulttuurinen innostaminen. Teoksessa: Hämäläinen, J. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja, s. 197–226.

Laasanen, J. 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsingin kaupungin internetsivut. Saatavissa:

<http://www.helsinki.fi/ruralia/uutinen.asp?otsikko=Vapaaehtoisty%F6n%20kansantaloudellinen%20vaikutus%20nousee%20yli%20sataan%20miljoonaan> [viitattu 29.2.2012].

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812.

Leskijärvi, U. Asumispalvelujohtaja. Haastattelu 5.5.2011. Kouvola: Mäkikylän palvelukeskus.

Lyyra, T-M. 2007. Terveys ja toimintakyky. Teoksessa: Lyyra, T-M, Pikkarainen, A. & Tiilikainen, P. (toim.) Vanheneminen ja terveys s. 21.

Mönkkönen, K., Nurro, M. & Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopion yliopisto.

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Parjanen, A. Palvelu- ja sosiaaliohjaaja. Haastattelu 19.4.2011. Kouvola: Kuusankosken Seudun Vanhainhuoltoyhdistyksen Kettumäen palvelukeskus, Kohtaamispaikka Ketunpesä.

Pikkarainen, A. 2007. Vapaa-aika ja harrastukset. Teoksessa: Lyyra, T-M, Pikkarainen, A. & Tiilikainen, P. (toim.) Vanheneminen ja terveys, s. 58, 62, 108–109.

Pihlaja, R. 2010. Kolmas sektori ja julkinen valta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän internetsivut. Saatavissa: http://www.kaks.fi/sites/default/files/TutkJulk_61.pdf [viitattu 4.2.2012].

Sormunen, T. Sähköpostitiedoksianto 7.2.2012. Kouvola: Mäkikylän palvelukeskus.

SPR. 2006. Suomen Punaisen Ristin senioritoiminnan linjaus. Saatavissa: http://www.redcross.fi/apuajatukea/ystavapalvelut/fi_FI/senioritoiminnanlinjaus/ [viitattu 28.2.2012].

SPR. 2011. Toimintalinjaus 2011–2014. Suomen Punainen Risti. Espoo: Hannun Tapsaino Oy.

SPR. 2012. Vapaaehtoisuustyö. Suomen Punaisen Ristin internetsivut. Saatavissa: http://www.redcross.fi/punainenristi/kontti/kontti2/fi_FI/vapaaeht/ [viitattu 21.1.2012].

SPR:n Kuusankosken osasto. 2012. Toimintakertomus 2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenalan eettinen neuvottelukunta ETENE. 2010. Lähimmäisen vastuu – ketä kiinnostaa? Saatavissa: http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=41970&name=DLFE-1001.pdf [viitattu 1.2.2012].

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. 2005. Vapaaehtoistoiminnan koulutusaineisto. Helsinki:

Suomen perustuslaki 1999/731.

Säpyskä-Nordberg, M., Starck, H., Kalmari, P. & Karvinen E. 2010. Liikuntatekoja iäkkään hyväksi 2. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Tiilikainen, P. 2007. Yksinäisyys ja yhteys. Teoksessa: Lyyra, T-M, Pikkarainen, A. & Tiilikainen, P. (toim.)Vanheneminen ja terveys, s. 156.

Tiilikainen, P. & Lyyra T-M. 2007. Sosiaaliset suhteet. Teoksessa: Lyyra, T-M, Pikkarainen, A. & Tiilikainen, P. (toim.)Vanheneminen ja terveys, s. 71, 78.

Vainio, A. 2011. Suomen Punainen Risti. Luento 18.11.2011. Kouvola: Suomen Punaisen Ristin Piiritoimisto.

Yhteiskunta tieteellinenarkisto. 2011. Tutkittavien informointi. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkiston internetsivut. Saatavissa:
<http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html#kaytto> [viitattu 29.2.2012].

12.1.2012

Liite 1.

KYSELYLOMAKE

VANHUSTEN PALVELU- JA PÄIVÄKESKUSTEN ASUKKAIDEN JA ASIAKKAIDEN ODOTUKSET VAPAAEHTOISTEN VIRIKETOIMINNASTA

- 1. Minkälaisia toiveita ja odotuksia teillä on vapaaehtoisten virike-toiminnasta?**

2. Sukupuoli

- mies
- nainen

3. Ikä

_____ vuotta

4. Koulutus ja ammatti (työikäisenä, esimerkiksi opettaja)

---

5. Asumispaikka ja rooli

- Palvelukeskuksen asukas
- Päiväkeskuksen asiakas

6. Liikkuminen

- itsenäisesti ilman apuvälineitä
- itsenäisesti rollaatorin / kävelykepin avulla
- toisen henkilön avustamana
- kahden henkilön avustamana
- muu, mikä? _____

7. Sairaudet

- muistisairaus
- heikentynyt kuulo
- heikentynyt näkökyky
- puhehäiriö
- heikentynyt yleiskunto
- muu, mikä? _____

8. Mieluisin osallistumisen muoto

- ryhmässä osallistuminen
  - sopiva ryhmäkoko _____ henkilöä
- kahden kesken tapaaminen
- muu, mikä? _____

9. Mieluisin viriketoiminnan kesto

- ½-tuntia
- 1tunti
- 2 tuntia
- muu, mikä? _____

10. Mieluisin vuorokaudenaika viriketoiminnalle

- aamupäivällä
- iltapäivällä
- illalla

11. Tapaamisten säännöllisyys

- kerran viikossa
- kerran kuukaudessa
- silloin tällöin
- muu, mikä? _____

12. Mieluisin viriketoiminnan paikka

- asukkaan/asiakkaan oma asunto
- yhteinen ryhmätila
- juhlasali tai vastaava tila
- ulkona säätilan salliessa
- muu, mikä? _____

13. Mieluisimmat viriketoiminnan muodot

Liikunta	Mieluisa	Ei mieluisa
voimistelu /jumpat kuntosali, kuminauha, keppi, tuoli, tasapaino		
ulkoilu kävely, sauvakävely, rollaattori, pyörätuoli		
vesiliikunta uinti, vesivoimistelu, -kävely		
itämaiset lajit meditaatio, jooga, hiljaisuus		
hevosajelua		
pallopelejä		
muu, mikä		

Kulttuuri	Mieluisa	Ei mieluisa
kirjallisuustuokiot lehti-, kirja-, runo-, taidetuokio		
pelit kortti-, lauta-, bingo-, muistipeli		
musiikkituokiot yhteislaulua, hengellinen, iskelmätuokio		
teatteriesityksiä		
TV:n katselua		
muu, mikä?		

Kädentaidot	Mieluisa	Ei mieluisa
askartelu kankaanpainanta, korttityöt, huovutus,		
käsityöt kudonta, neulominen, ompelu, virkkaus		
leivontaa pullat, piirakat, letut		
piirustus ja maalaus öljyväri, vesiväri, hiili, värikynä		
puutyöt puutaide, koristeveisto, lovileikkaus, intarsia		
muu, mikä?		

Keskusteluja, luentoja	Mieluisia	Ei mieluisa
keskusteluja ajankohtaiset asiat, elämän rajallisuus, uskonto		
luentoja lääkäri, jalkahoitaja, ravitsemusterapeutti, psykologi		
muisteluhetkiä		
muu, mikä?		

Näyttelyjä, vierailuja, tapahtumia ja retkiä	Mieluisa	Ei mieluisa
näyttelyjä apuväline-, kuvataide-, valokuva-, sieni		
vierailuja taiteilija-, lapset, koululaiset, lemmikit		
tapahtumia virpomiset, joululaulut, lettukestit		
retkiä luonto-, toiselle osastolle, päiväkotiin		
muu, mikä?		

14. Mitä viriketoiminta antaa?

- aktivoida aivotoimintoja
- ylläpitää liikuntakykyä ja päivittäisiä taitoja
- mukavaa yhdessäoloa
- uusien asioiden oppimista ja kuulemista
- yksinäisyyden tunteen lievitystä
- muuta, mitä? _____

15. Mitkä syyt estävät osallistumasta tapahtumiin?

- avustajan puute
- tarjonta ei kiinnosta
- terveydelliset syyt
- puutteellinen tiedotus
- en luota vapaaehtoiseihin
- muu, mikä? _____

16. Mistä saatte tietoa viriketoiminnasta?

- hoitajilta
- ilmoitustaululta
- omaisilta
- toisilta asukkailta/asiakkailta
- vapaaehtoisilta
- muu, mikä? _____

17. Tapahtumien ja virkistystoiminnan rahoitus

- kyllä voin osallistua tilaisuuden rahoitukseen
  - voin osallistua _____ euroa/kerta
- en osallistu tilaisuuksiin, jotka ovat maksullisia

12.1.2012

Liite 2.

KYSELYLOMAKE

HENKILÖKUNNALLE

VANHUSTEN PALVELU- JA PÄIVÄKESKUSTEN HENKILÖSTÖN ODOTUKSET VAPAAEHTOISTEN VIRIKETOIMINNASTA

1. Minkälaisia toiveita ja odotuksia henkilökunnalla on vapaaehtoisten viriketoiminnasta?

2. Voiko palvelu- ja päiväkeskus osallistua vapaaehtoisten järjestämiin esim. retkikustannuksiin tai muihin toiminnasta syntyviin kustannuksiin?

3. Voiko henkilökunta käyttää työaikaan tapahtuman järjestelyihin ja olla mukana itse tapahtumassa?

4. Saavatko vapaaehtoiset käyttää palvelukeskuksen virikemateriaaleja omissa tapahtumissa?

- kyllä
- ei
- sopimuksen mukaan

5. Voiko palvelukeskuksen tiloissa?

- leipoa
- grillata
- keittää kahvia/teetä yms.
- muu _____

6. Kuinka usein asukkaat tai asiakkaat tarvitsevat työntekijän avustajakseen tapahtumiin?

- he tarvitsevat avustusta jokaiseen tapahtumaan
- he tarvitsevat silloin tällöin
- he tarvitsevat harvoin avustajan
- ei koskaan

7. Minkälaista toimintaa toivoisit vapaaehtoisten järjestävän palvelukeskuksessa?

- liikunta
- kulttuuri
- kädentaidot
- keskusteluja, luentoja
- vierailuja, retkiä
- muuta, mitä? _____

8. Onko vapaaehtoisten virike- ja tapahtumatarjonta riittävää?

- tarjontaa on liikaa
- tarjontaa on riittävästi
- tarjontaa on vähän

9. Mikä olisi hyvä viriketoiminnan kesto aika?

- ½-tuntia
- 1 tunti
- 2 tuntia
- muu aika _____

10. Viriketoiminnan vuorokaudenaika

- aamupäivällä
- iltapäivällä
- illalla

11. Onko mahdollista järjestää yhteisiä juhlia palvelukeskuksen ja vapaaehtoisten kanssa?

- 1kerta / kuukausi
- 4 kertaa vuodessa / eri vuodenaikoina
- silloin tällöin
- muu _____

12. Mieluisin viriketoiminnan paikka?

- asukkaan/asiakkaan oma asunto
- yhteinen ryhmätila
- juhlasali tai vastaavatila
- ulkona säätilan salliessa
- muu, mikä? _____

13. Ovatko palvelukeskuksen tilat maksullisia vapaaehtoisten tapahtumien pitopaikaksi palvelukeskuksen asukkaille?

- kyllä
- ei

Kouvolan kaupunki Hyvinvointipalvelut
Kotihoidon ja vanhuspalvelujen palvelujohtaja**Viranhaltijapäätös**Yleinen päätös
04.07.2011

19 §

7627/05.99.01/2011

Tutkimuslupa / Helena Lukkarinen**Selostus asiasta**

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan geronomiopiskelija Helena Lukkarinen hakee lupaa kerätä aineistoa opinnäyteyöhön vapaaehtoistyön toimivuudesta nykyisin sekä miten SPR:n ystäväpalvelutoiminta tulisi kehittää, Mäkikylän palvelukeskuksen asukkaiden, Päiväkeskus Tempon asiakkaiden, omaisten ja henkilökunnan mielestä. Helena Lukkarisen opinnäytetyön aihe on "SPR:n ystäväpalvelun muutoksen aika".

Päätös

Hyväksyn tutkimuslupahakemuksen.

Päätöksen perustelu

Tutkimuslupa ei kohdistu asukkaisiin ja asiakkaisiin eikä sen toteuttamiselle ole estettä.

Päätösvallan peruste

Kouvolan kaupungin hallintosääntö § 3
Perusturvan tuotantojohtajan päätös 2.2.2011 § 4

Kotihoidon ja vanhuspalvelujen palvelujohtaja

Martti Toukoaho
JakeluLukkarinen Helena

Leskijärvi Ulla, asumispalvelujohtaja